

ha a nemzeti vetülethez ér, mintha az előző korszakkal kapcsolatban kialakult benyomás hatása alatt állna. Úgy tűnik, hogy a különbségek, megmemértések, összetetések kidomborításával intenzívebben foglalkozik, mint azokkal a mozzanatokkal, amelyek összekötnek minket, a munkásmozgalmainkat, haladó törekvéseinket a proletár internacionalizmus és nemzeti tolerancia medrében sodorják. Azonban távol áll tőlünk az a gondolat, és ezt az olvasóval is idejekorán kell közölni, hogy Danilo Kecić könyve teljes egészében ilyen beállítottságban íródott. Ellenkezőleg, sok benne az olyan anyag, amely félreérthetetlenül utal a közös akciókra, közös célkitűzésekre, a vajdasági népek szolidaritására, a fent vázolt tények pedig részletkérdésekre vonatkoznak, és jobb megfogalmazásban, szerintünk a könyv értékes mondanivalója, nevelőhatása csak jobban érvényesülne.

Igen érdekes és gazdag az a fejezet is, amely a vajdasági viszonyokat (társadalmi, gazdasági és politikai) ismerteti a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság megalakulását követő három évben. A szociáldemokraták magatartását ismerjük meg a nemzeti tanácsokkal szemben, majd az új hatósági szervek működését, a vajdasági nemzetiségek sanyarú helyzetét és a Vajdaság területén működő politikai pártok tevékenységét. Ebbe a szélesebb keretbe helyezi el azután az író azokat az adatokat, amelyek külön fejezetben és címben ad az eszmei-politikai harcokról és a forradalmi munkásmozgalomról szólnak az 1919-es év derekáig. Erre a korszakra volt közvetlen hatással a Magyar Tanácsköztársaság is. Az író ezt nem mulasztja el ismertetni. Amit a 263. oldaltól a 272-ik oldalig erről közöl, az érdekes és nem vonható kétségbe. Azonban a Magyar Tanácsköztársaság hatása a vajdasági és a jugoszláv munkásmozgalomra sokkal nagyobb, melyrehatóbb és intenzívebb volt mint ahogy azt Danilo Kecić könyve érzékelteti. Habár a források nagyrésze erre a korszakra és erre a témára vonatkozólag megsemmisült, a számos röplap, a megmaradt források, a sajtó, valamint a visszaemlékezések alapján íródott közlemények, valamint a dolgok logikája ezt bizonyítják. És a forradalmi munkásmozgalom történése előtt éppen az a legnagyobb és legtudományosabb feladat, hogy a források hiányos volta miatt ne minorizáljanak olyan eseményeket, amelyeknek nagyságát a fennmaradt okmányok és adathalmazok önmagukban nem magyarázhatnak meg. Épp ezért, erre a részre is azt mondhatjuk, hogy az író a feltárt adatok korrekt felsorolásával a munka egy részét elvégezte, de a vázolt kép és a belőle levonható következtetés aligha lesz a jövőben mentes a korrekcióktól. Talán egy írótól, aki nem ismeri a magyar irodalmat, aki nem tudott teljes egészében elmélyülni abban az adattengerben, amit a Magyar Tanácsköztársaságról szóló irodalom felhalmozott, nem is várhatunk többet. Hisz sokat tett e kérdés tisztázásához már azzal is, hogy a szerb eredetű források anyagát alaposan felhasználta, hogy beágyazta őket a rendelkezésére bocsájtott magyar eredetű faktográfiába, és hogy ezzel kialakította azt a keretet, amit bővíteni, pótolni lehet és kell. Ezzel mintegy ösztönzést nyújtva azoknak, akik ezen a téren még a következő lépéseket megtehetik.

A könyv negyedik fejezete az 1919. második felében és az 1920-ban lejátszódó munkásmozgalmi eseményeket ismerteti. A majdnem ötven oldalas fejezet telve van szakszervezeti mozgalmakkal, sztrájkokkal, és azok kimerítő ismertetésével. Az ötödik fejezet a vajdasági munkásmozgalom és a vukovári kongresszus kölcsönhatásairól szól, a kongresszus előtt és után, és tovább folytatja azoknak az adatoknak a közlését, amelyek a szakszervezeti küzdelmek és sztrájkmozgalmak történetére vonatkoznak. Számos vajdasági város és település ezekben a részekben komoly és bőséges adatokkal szerepel, és a jövőendő városi és települési monográfia mozgalmak ezen a téren tört utakon járnak majd.

A könyv hatodik, befejező része, a burzsoázia offenzíváját, a szociáldemokrata vonal élénkülését, az „obznana” hatását a vajdasági pártszervezetre, valamint a kommunista párt betiltásának hatását ismerteti részletesen, a tények gondos rendezésével, értékelésével.

A négy és fél oldalas orosz, illetve angol nyelvű összefoglalás, nagyon rövid bepillantási lehetőséget nyújt e kérdésekbe azoknak, akik a szerb nyelv ismerete hiányában ezekre az információkra kénytelenek támaszkodni. Előrebocsátjuk azonban azt a tényt, hogy a könyvet nagyon jól szerkesztett és összeállított név és helységmutatóval látta el a szerző, ami nagy mértékben megkönnyíti és elősegíti a tartalmi eligazodást.

A bácskai „zöld káder” kérdése

Van azonban a könyvnek egy fejezete, amely feltétlenül kiigazításra szorul: a pécsi katonai felkelésre, a zöld káder tevékenységére, valamint az októberi, novemberi zavargásokra gondolok itt elsősorban. Amit Kecić mond ezekről az eseményekről, kevés és nem kielé-

gító. Elsősorban itt megint az író a nyelvtudás akadályozta meg abban, hogy jobban tájékozódjon, és tájékozathasson. Mert itt nálunk, Vajdaságban, elsősorban Bácskában és Bánátnban (amiről nem tájékoztat minket kellőképpen) igen izgalmas események játszódnak le. Sajnos az adminisztráció felbomlóban volt, a hivatalnokok már nem teljesítették oly lelkiismeretesen munkájukat, mint azelőtt, sokan pedig a menekülésre készítette, éppen csak hogy egy pár sorban tudósították fetteles szerveiket az eseményekről. Így hiányosak az adatok, és annál inkább értékes minden soruk. Vajdaság 1918 október–novemberében nagy társadalmi mozgások színtere volt, de ennek szele már előbb is érintette tartományunkat. A polgári sajtóban is, magyar nyelvűben természetesen, találunk erre adatokat, amelyek Kecić tollát elkerülték, mert nem volt aki felhívja rájuk figyelmét, ugyanis a munkásmozgalmi hírek kutatásában, ha a sajtóról van szó, csak a magyar, német és szerb munkáslapokig jutott el, a polgári sajtót nem fésülte át rendszeresen.

Amit a pécsi katonai felkelésről mond az részben hiányos, részben pontatlan, de mindezenre állításai tájékoztatásra vallanak. Idézzük fordításban az író:

„Így az olasz frontra való indulás előtt, 1918. május közepén, kb. 2000 szerb és horvát katona a hatodik gyalogezred kötelékéből fellázadt Pécsre. Miután felfegyverkeztek a katonai raktárakból, a lázadók dél felé indultak, a Duna irányába, majd Zomboron át Sajkás és Újvidék irányába mentek, ahol nemcsak a lakosság, hanem a csendőrség is támogatja őket.” (98) Elmondja még Kecić, hogy 400 menekült igyekezett dél felé, a hatóság pedig mindent megtett, hogy megakadályozza csatlakozásukat a zöld káderhez. Május végén és június elején a tűzharcban három csendőr megsebesült. Június 1. és 3. között sikerült a katonaságnak elfogni a lázadók eme részét Bács és Begecs környékén, majd a bíróság közülük néhányat halálra ítél. „A jugoszlávok tömeges dezertálásával az osztrák–magyar hadseregből erősödött az úgynevezett zöld káder.” (99)

Kecić téved, amikor ezt a fegyveres felkelést csak a szerbek és horvátok lázadásának minősíti. Az újvidéki 6. gyalogezred póttest alakulatainak többsége tényleg délszláv eredetű volt, de a kötelékhez tartozó másnemzetiségű katonaság nem vált ki ebből a felkelésből, hanem részt vett benne, annál is inkább, mert nem kimondottan nemzeti, hanem „bolsevik tanokkal szaturált” emberek indultak harcba. A lázadók jelszavaiból is lehet következtetni célkitűzéseikre: „Elég az uszításból! Le a háborúval! Menjenek az urak a harctérre.”²¹ A katonai raktárból a fellázadt Frigyes-laktanyai alakulat frontra indított 500 főnyi katonasága kb. 2000 puskát és 20 géppuskát zsákmányolt, majd azonnal csatlakozásra bírták a Fejérváry honvédkaszárnya legénységét is, és ezzel létszámuk több mint 2000 főre nőtt. Kisebb osztagaik a közelben levő egyéb alakulatok csatlakozását biztosították. Ezután elfoglalták, harcban az ellenük kirendelt honvédséggel, a Fém- és Faipari Szakiskolát, a „Fehér Farkas” vendéglőt, a fő- és külvárosi pályaudvart, majd a belváros ellen indítottak támadást, míg egy osztaguk Pécs-bányatátelepre indult, hogy a bányászokat csatlakozásra bírja. Berta György bányász, szabadságon levő tizedes a felkelők által juttatott fegyverekkel igyekezett a bányászokat harcba lendíteni. A bányászok a bányáorséget lefegyverezték s gyűlölt parancsnokaikat, Herszényi Zsombor ezredest, és segédtszjtjét, Meissner Károly századost, kivégezték, majd a felfegyverzett bányászalakulatok Pécs felé fonultak, osztagaik azonban a kassai 9. gyalogezred alakulataiba ütköztek. Ezt az alakulatot, amely a nyugati front felé volt irányítva, a vonatból kirendelték, és a pécsi lázadás leverését bízták rá.

Sajnos a felkelők időt adtak arra, hogy a kassai 9. gyalogezred katonái felfeljődjenek, mert a kezdeti sikerekkel megelégedtek, és miután visszaverték a támadókat, nem tettek kísérletet az ellenük küldött erők felszámolására, vagy legalábbis soraik megbontására. Így időt és lehetőséget adtak Filipović tábornoknak, hogy erőit rendezze, és a kassai 9. gyalogezred segítségével újra támadásba lendüljön. Akkor már a felkelők mellett a bányászok egyik csoportja, melynek sikerült bejutni a városba, vállvetve küzdött a túlerő ellen. A fellázadt bányászok másik része kiszorult Pécs bányatátelepre, a harcot beszüntette és fegyvereit elrejtette.

A felkelők a koncentrikus támadás következtében felmorzsolódtak, de jelentős számban sikerül még kitörniök a városból. A keletre menekülőket a Mohácsból kivezényelt bosnyák ezred, a dél felé menekülő felkelőket pedig a Pécsről kivezényelt katonaság morzsolta fel. A felkelők egy részének sikerül tovább jutni és ezekről a katonai és csendőri jelentések azt tudósították, hogy „Újvidék környékén a lakosság a szétvert felkelők közül sokat elbújtatott”, míg egy részüknek sikerült Szerémségbe, a zöld káder kötelékeibe jutni.²

A pécsi felkelést többféleképpen értékelték. Egy verzióját a magyar katonai hatóság adta, a polgári történetírásnak is megvolt a saját nézete. A hadvezetőség véleménye szerint a felkelést az Oroszországból hazatérők titkos forradalmi csoportjai robbantották ki, tettük

mozgatóereje pedig elsősorban a békevágy és az imperialista háború gyűlölete volt, de a kapitalista rendszer megdöntésére is törekedtek, „bolsevista romboló eszmék és káros nacionalista nézetek” hatása alatt. Okokként felsorolták még „a nagyfokú szociális elkeseredést”, „a tisztí és altiszt kar erélytelenségét”, a büntetések kiszabása és végrehajtása körül „bűnös liberalizmust” stb.³

Másrészt a polgári értékelés a jugoszláv irodalomban ennek a megmozdulásnak csak a nemzeti vetületét látta, viszont ez a felkelés is azokhoz a gazdag történelmi hagyományokhoz tartozik amelyek a Dunamedencében élő népek memzeti függetlenségéért és társadalmi felszabadulásáért folytatott harc emlékét őrzik. Így is kellene ezt a megmozdulást a vajdasági közvéleménybe eljuttatni, és ezért Kecic verzióját nem fogadhatjuk el, helyette Farkas Márton értékelését adnánk itt közre. A felkelés szakavatott kutatója és írója így értékeli ezt a megmozdulást:

„A pécsi felkelés a Monarchia elmélyülő gazdasági, társadalmi és politikai válságának volt erődije és kirobbanásának közvetlen oka e válság okozata. A Monarchiában ugyanis április—május hónapokban újból kibontakozott nagyarányú munkás- és parasztmozgalmak, továbbá a haladó értelmiség és az ellenzéki burzsoázia különböző mozgalmi a hátországi, elsősorban póttest alakulatok legénységével direkt vagy indirekt módon kapcsolatba kerültek és a katonai tömegeket, így a 6. gyalogezred póttest alakulatait is (amelyek a délszláv és magyar dolgozók harcával álltak kapcsolatban) a fegyveres forradalmi mozgalmak kirobbantására sarkalták (. . .) A felkelés kirobbanása így azonnali konkrét politikai célkitűzésekkel következett be: béke, szociális (társadalmi) és nemzeti felszabadulás, amelynek elérését a legmagasabb forradalmi harci formának, a fegyveres felkelésnek alkalmazásában látták. A cél és eszköz tudatosítása a katonatömegekben a ma még kevésbé ismert, szervezett forradalmi csoportok műve volt, amelyek ugyanakkor ösztönösen felismerték a szövetségesség, közöttük a bányászok és más katonai alakulatok legénysége bekapcsolásának szükségességét. Mindez többé-kevésbé tudatos, szocialista forradalmiságra vallott, amely lemondította, megszüntette a nacionalista korlátokat és a felkelésnek internacionalista jellegét adott.”⁴

Úgy hisszük hogy ilyen értékeléssel kell ezt a nagyjelentőségű megmozdulást a köztudatba, elsősorban a tanulóifjúság tudatába elültetni, mert az igazságnak ez a teljessége s legnagyobb mértékben szolgálhatja a proletár nemzetköziség, a testvériség és egység szemlének terjesztését.

Idéztük már Kecic téziséit is a zöld káderről, mely szerinte a jugoszlávok dezertálásával erősödött. És ez részben igaz is. A jugoszlávok tényleg dezertáltak, és erősítették a zöld kádert. De nemcsak ők. És igen furcsán hangzik ez a tétel, Kecic tétele, itt Vajdaságban, ahol a magyarokat, szlovákokat és ruszinokat és ruszinokat nem kisebb mértékben érdekli, hogy nemzetársaik hogyan viselkedtek ebben a háborúban, mint a délszláv olvasókat. Kecic cserbenhagyja őket, sőt azt hiheti az olvasó, hogy a többiek nem dezertáltak, és nem erősítették a zöld kádert. Ezért újra Farkas Márton tolmácsolására van szükségünk, mert állítása inkább felel meg a valóságnak, és az általa nyújtott kép teljesebb. Farkas szerint az Oroszországból hazatérők tekintélyes része: „látva az otthon nyomorát, a kíméletelelen osztály- és nemzeti elnyomást, nem vonult be, hanem Monarchia-szerte, főleg Csehországban, Horvátországban, Szlovéniában, Dalmáciában, Magyarországon és Délvidéken kialakult szökevénycsoportokba állt, amelyek magukat zöld-kádereknek nevezték és fegyveres harcot folytattak a polgári és katonai hatóságok ellen. A szökevények száma oly magasra csapott, hogy a hadvezetőség 1918 októberéig 800 000 zöld káderrel és „lógóssal” számolt.”⁵

És ezek a lógósok, tekintet nélkül a nemzetiségre, igen aktívak voltak Bácskában is. Rendszertelen, és nem ezt a célt szolgáló kutatásaim alatt nem kevés adatra bukkantam. Had soroljak fel egynehányat, inkább csak utalva arra, hogy ez a kérdés Bácskára nézve közel sincs feldolgozva, és hogy még hálás témája lehetne a jövő kutatójának. Apelić Miloš közlési rendőrzetetőt, akit már többször megfenyegetett a sztpári lakosság, február elején ölmosbottal három régi lógós agyonverte. Az újságcikk ezzel a hírrel kapcsolatban Sztapáról azt mondja hogy „valóságos fészke a lógósoknak”⁶. Február végén újra olvashatjuk, hogy „Délbácskában, a falvakban rengeteg sok lógós van, katonaszökevények, akiket nem lehet összefogdosni, mert a falu népe rejti őket”⁷. Ugyanabban a számban jelenti a Bács-megyei Napló, hogy Zentán Szolár Ferencet, Mosorinban (Mozsor faluban) pedig Márics Vasza lógóst menekülés közben a csendőrök megölték.⁸ A zöld káder megfélemlítette már az olyan nagy város polgárságát is, mint amilyen Szabadka. Az 1918. január végi helyzetkép Szabadkáról a következő: „A szökött és lógós katonák egész csapata nyugtalanítja, teszi bizonytalanná a várost. Az áltrekvirálók egész vakmerő hada kerül ki ezekből a csavargók-ból. A Szent István téren világos nappal hatolnak be az udvarokba s a lakók szemeláttára fogdossák össze a csirkéket és viszik el, amit értékesíthetőnek tartanak. A kívülből eső

városrésznek már valóságos rémei, ahol már az életet is fenyegetik. Ezekben a katonai, csendőri őrzőket állandóan cirkál és iparkodik tőlük a lakosságot megmenteni. *Egy letartóztatott helyett azonban mintha két lógós vagy szökött katonára bújna ki a földből.*⁹

Január 29-én már arról értesülhet Szabadka lakossága, hogy a város környékén levő Kisszálláson Kocsi János szökött katonára a letartóztatására kiküldött két csendőr közül az egyiket megölte és elmenekült¹⁰.

Február kilencedikén már arról tudósít az újság, hogy Zomborban sem ismeretlen fogalom a katonaszökevény. Két ízben is lőttek rájuk a városban, de sikerült elmenekülniök.¹¹ Nemsokára rá arról értesülhet a zombori olvasó, hogy elfogtak és kivégeztek Zomborban két hazaáruló katonát¹². De a sajtóban megjelenő hírek közel sem ismertették a lógósok és zöldkáderesek aktivitását teljes egészében. Annál fontosabb számunkra a Bácskai Naplónak az a kimerítő cikke erről a kérdéstről, amit „Az új szegény legények” cím alatt közölt március elején. Az újság drámai hangon így kezdi a mondanivalóját:

„A bácskai puszták hajdani rémei, a szegény legények megelevenedtek újra . . . Az egész vármegye maga az élő remegés, a legteljesebb bizonytalansága életnek és vagyonnak egyaránt.

. . . Felfüstölt tanyák üszkei, legyilkolt gyermekek és asszonyok vére (Nyilvánvalóan ezt a hazugságot az asszony- és gyermekgyilkolásokról a lógósok népszerűségének csorbítására szánta az újságíró! — G. Gy. megjegyzése), aggastyánok halálhörgése, kifosztott szállások jelzik útjukat . . .

A vármegyében nincs olyan nap, hogy az újmódi szegénylegények legalább egy rablógyilkossága ne kiáltana az égre. Az apróbb rablótámadásoknak külön krónikát kell nyitni, a betörések, fosztogatások, lopások, tolvajlások . . . *talán egy tizedrészükből kerülnek csak büntető eljárás alá, s ezeknek ismét egy tizede nyilvánosságra*”.

Az újságírónak legjobban az fáj, hogy a nép védi a lógósokat, és gúnyosan megjegyzi, hogy „előbb lógó katonára, majd békepárti lett a nép ajkán valamennyi . . .” az újságíró pedig „igazi magyar bolsevikieknek” nevezi őket, és azt állítja hogy „ezek ellen nem az igazságügyminiszter sarka, hanem a kötél és akasztófa kell” és ezért helyesli dr. Bíró Károly szabadkai polgármester javaslatát a rögtönítélő bíraskodás bevezetésére, amit nemcsak Szabadkára, hanem az egész vármegyére, sőt az egész alföldre kiterjesztene. Meg is indokolja, hogy miért. „*Mert nemsokára ez lesz a legsúlyosabb harctér és életbiztosítás lesz a Piavé mellett harcolni*”¹³.

Március hetedikén jelenti az újság, hogy közveszélyes katonaszökevényt öltek meg a Sándor nevű külvárosban. Őt napra rá tűzharcról olvasunk az V. kerület Klára nevű utcájában, amelynek egy civil halottja, és egy katonasebesültje volt az eredménye¹⁴.

Újvidék közvetlen közelében, a Csenei szálláson, március huszadikára virradó éjjel, a csendőrök ráakadtak Miodragović Danilo, és Miodragović Mito katonaszökevényre. De nem sikerült nekik az elfogottakat *magukkal hurcolni, mert* „a szomszédos tanyákról lóháton vágató idegen emberek jöttek a katonaszökevények segítségére. Baltával, késekkel és vadászfegyverekkel támadtak a csendőrökre.” Két csendőrt lelőttek és fegyvereiket elszedve elűntek. A tettesek után nyomozva az újvidéki rendőrség 11 embert tartóztatott le.¹⁵

Március 26-án az újság sikertelen merényletről számol be bátmonostor aljegyzője ellen. A gyűlölt rendszer képviselőjét és legekspozáltabb hivatalnokát látta a falu népe a jegyzőkben és aljegyzőkben. Ezt is éjjel felzörgették, és amikor kinézett az ablakon rálőttek, de a merénylet nem sikerült, a szökött katonát pedig elfogták.¹⁶

Ransov Ranko és Tomasev Vaso lógósokat sikerült a csendőröknek április elején elfogni. Az üldözőik elől menekültek, de miután utánuk lőttek, és az egyiket megsebesítették, megadták magukat, és a zentai börtönbe kerültek. Ric Ferenc óbecsei lógós rosszabbul járt. Miután szabadságra hazaérkezett, és szabadsága letelt, nem jelentkezett időben alakulatánál. A csendőrség házkutatást rendezett, ráakadt, de Ric menekülni próbált és agyonlőtték.¹⁷

A választójogi tüntetésnek Szabadkán sokkal drámaibb lefolyása volt, mit ahogy azt Kecic könyvéből megtudhatjuk, aki meg sem említi a rendőrség magatartását, és sorából arra következtethetünk, hogy az egész megmozdulás békés körülmények között folyt le, a rendőrség beavatkozása nélkül (89.0). (Pedig a többszer sztrájkoló munkást, akik a Munkástonthoz felé igyekeztek, a városháza előtt a rendőrség megtámadta, „10—20 munkást súlyosan megsebesítettek”, amiért is „ablakokat törtek az elkeseredett tüntetők”¹⁸.

Még hiányosabb az a kép, amit az olvasó az 1918. október végi, november elejei interregnum mozgalmairól kaphat. A tér, amely rendelkezésünkre áll, nem teszi lehetővé, hogy ezt a kérdést is ilyen részletesen illusztráljuk. E célból külön kis tanulmányt lehetne, és kellene írni.

Kritikai megjegyzéseink ellenére szükségesnek tartjuk a végén kiemelni azt az elvitatathatatlan tényt, hogy Danilo Kecic komoly és mélyenszántó munkával gazdagította azt a történelmi irodalmat, amely témaválasztásánál fogva nem volt, és nem is lehet csak jugoszláv, vagy csak magyar. Mindaz amit feltárt, amit elmondott, egyaránt érdekes és tudományosan hasznos a jugoszláv történetírásnak, mint ahogy hasznát veheti eredményeinek a magyar historiográfia is. Elodázhatatlan szükség volt arra, hogy végre ilyen részletesen feltárja, és rendszerezze valaki a vajdasági munkásmozgalom nehéz küzdelmeiben és értékes eredményekben gazdag 1917—1921-es időszakát. Ilyen nagyigényű vállalkozás, természetesen hiány nélkül szinte el sem képzelhető, és mi csak azért soroltuk fel észrevételeinket, kétségeinket, hogy a további kutatás pontosabb, precízebb, határozottabb és átfogóbb eredményeit tegyük lehetővé. Danilo Kecic munkája pedig erényeivel és fogyatékoságaival együtt méltán kelt érdeklődést a történészek és a széles olvasóközönség körében, annál is inkább, mert ez a könyv újabb ablakul szolgál a vajdasági munkásmozgalom gazdag történetébe való bepillantáshoz.

Jegyzetek

- ¹ Farkas Márton, Katonai felkelés Pécsen 1918 májusában. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1968, 3. sz. 423. oldal.
- ² Farkas, idézet mű, 424. o.
- ³ Uo. 425. o.
- ⁴ Uo. 425, 426. o.
- ⁵ Uo. 420. o.
- ⁶ A lógósok megölték egy rendőrt. *Bácsmezei Napló*, 1918, február 10.
- ⁷ A lógós halála. *Bácsmezei Napló*, 1919, február 23.
- ⁸ Uo.
- ⁹ Harc a lógó és szökött katonákkal. Uo. 1918. január 27.
- ¹⁰ Gyilkolt egy katonaszökevény. Uo. 1918. január 29.
- ¹¹ A lógós katona Zomborban sem ismeretlen fogalom. Uo. 1918. február 9.
- ¹² Halálra ítélték és kivégeztek Zomborban két hazaáruló katonát. Uo. 1918. február 23.
- ¹³ Az új szegény legények. Uo. 1918. március 2.
- ¹⁴ Vasárnap a szabadkai fronton. Uo. 1918. március 22.
- ¹⁵ Két csendőrt lelőttek a katonaszökevények. Uo. 1918. március 22.
- ¹⁶ Merénylő katonaszökevény. Uo. 1918. március 26.
- ¹⁷ Lelőtt katonaszökevény tolvaj. Agyonlőtt katonaszökevény. Uo. 1918. április 7, 8.
- ¹⁸ A rendőrség megzavarta a rendet a munkásság választójogi tüntetésén. Uo. 1918. április 24.